

Szabolcska Mihály: Összes költeményeiből. (Válogatott versek könyve.) A kozmikus és kollektív líra sok sötét látomása, hidegfényű pátosza után szinte jólesik a nyugodt hétköznapok idilli melege. Újra áhítjuk a dal ős varázsát; Szabolcska lírájára tártabb a szívünk, mint negyedszázad óta bármikor. Úgy hisszük, ideje, hogy megállapítsuk igazi jelentőségét. Indulását túlzott siker koszorúzta, a későbbi nemzedék viszont megtépázta még jogos babérait is. Válogatott versei mintha pörújításért folyamodnának. Immár harmadik kiadásuk a közönség kedvező döntését jelenti. A kritika sem maradhat néma; hiszen Szabolcska művei tulajdonkép nem problematikusak, csak a korviszonyok tették értékelésüket vitássá.

Fölképekör könnyen szembetűnhetett. Líránk mindinkább távolodott a daltól. Arany egyéniség-burkoló bonyolult módszere s Vajda bölcselő iránya vonzotta a fiatalokat. A fejletlen városi élet még alig pótolhatta a divatjarmult népi tárgykört, ezért váltotta föl a valódi élményt halvány örököse: a gondolat. Mily üdén csendült meg ebben a kórusbán Szabolcska első hangja! Naív közvetlenséggel tárta föl búsongó szerelmét. Plein-airben csillogtak falusi színei, tavaszi mámort trillázott erdejének minden madara. A népdalok ismert hőse elevenedett meg költészetében, de teljesen átfinomodva; mintha ez a falusi legény bejáratos lett volna Reviczky halk szalónjaiba. Egy nyers hangra, egy szilaj mozdulatra nem vetemedett. De ép ez felelt meg a kor igényeinek, mely egyre eszményibbé stilizálta a falu képét, minél messzebb távolodott tőle.

Szabolcska érzései kezdettől önként kerekedtek hibátlan szerkezetbe. Kevés húrja igénytelenül, de vonzó egyéni bájjal muzsikált. A dalnak olyan mély forrása buzgott benne, hogy nem találjuk mását egyetlen kortársánál sem. De sikere nem kápráztatta el. Szellemi vezérszerepre sohasem érzett hivatást. Genfbe, Párizsba magával vitte a debreceni teológiáról egész derűs hazai vilá-

gát; az idegen kultúra nem ejtette ámulatba. A pusztai nomád fölényével még ő sajnálkozik a cifra urakon, amiért nem sejtik nótáink metafizikai szomorúságát.

Csak a *Hangulatok* (1894) néhány darabjából gyanítható tudatosabb erőfeszítés. Ez a kötet nyugateurópai ritmusokat kombinál s föloldja, rokokószerűvé finomítja a zárt, kemény magyar formákat is. Pár eredeti szóösszetétel, jelzőhalmozás, a sötét hangulatok csillogó borúja s a költő feltűnő kedve bonyolultabb lelkifolyamatok ábrázolására, jelzi az utat, itt-ott meglepő határozottsággal — Ady felé (*A Szajna partján*). Sajnos, mindez annyira folytatás nélkül maradt, hogy Szabolcska a legérdekesebb párizsi darabokat be sem iktatta Válogatott Versei közé, mintha érezné, hogy nem illenek oda. Így is milyen dús ennek a kornak a termése, a későbbi évekhez mérten. A *Salzburgi Csapszék* s a *Grand Café* mellett már itt ragyog a kis szőke varróleány *Emléke* is. Milyen gyöngéd pre-rafaelista festmény: «Megigézett gyermek, Lányos glóriája; Keblén, haján illatozó Örök violája. Ez az illat, az a fény Homlokán, szemében: Üzenet volt a mennyből, hogy Maga ellen védjen.»

Milyen fakó közhelyekbe zuhan innen a későbbi évtizedek Szabolcskája. Falusi pap lesz s felőrli a vidék. A világlág legfontosabb városa: Debrecen, leggyönyörűbb helye: a Nagyerdő. Eleinte ebben is van stílus, később már csak kuriózum. Költészete elmodorosodik, családi és kalendáriumi alkalmon buzdul. Pedig az igazi élmény, mint magyar gyászja az összeomlás után olyan alkotásokra ihleti, amelyek elérik művészete régi színvonalát. Amily dicséretes, hogy ifjonti sikerei nem tettek elbizottá, ép annyira sajnálható, hogy a későbbi gúnyos támadások nem ösztönözték fokozott műgondra. Gyöngülő érzésintenzitása pótlásául nem törekszik gondolati mélységre: vilásképe megmarad gyermeki kezdetlegességében. Optimizmusából mindinkább illan az elhithető erő; bensőséges hangú

vallásos lírája kegyes papi szólamok masszájává merevedik. Polyton a szeretetet emlégeti és együttérzést a szegényekkel; csakhogy ezek a szegények sokszor családiasg hasonlítanak a népszínművek statisztáihoz.

Legkevésbé illik ez a megállapítás Szabolcska néprománcaira. Fogyó lírai ihletért ezekkel kárpótolja a múzsa. Hajlandók vagyunk bennük látni költészetének csúcspontját. Világos előadás, kerek szerkezetűk, főleg pedig rövidségük határozott gazdagodást jelent irodalmunkban. Hőseik tipikus vonásai szemléletesek, frissek, találók. Meséjük egy-két kényesebb részleten a székszávú előadás gyöngéd szeméremmel siklik át. A költő férfias részvéte, itt-ott kissé érzelmes ellágyulása mindig benne remeg e darabok zenéjében s néha jobban megkap, mint maga az ábrázolt esemény. Ez a líraiság is a nép gondolatkörén belül marad, egy hangrezdület ha elárulja nagyrítikán a műköltőt (*Mater Salvatoris*). Még legárukodóbb az a negatív vonás, hogy a falusi élet minden sötétebb színe hiányzik itt. Más baj alig esik e környezetben, mint a szerelem apró tragédiái. A pástor hazatér Amerikából, mert nem találja helyükön a magyar csillagokat. Ime: a kivándorlás kérdése Vas Gereben szemüvegén át. Nem az új látásmódban rejlik ezeknek a románoknak az értéke, hanem hogy Petőfi legegyszerűbb dalszerkezeteit némi epikus tartalommal telítik.

Petőfi képekben kifogyhatatlan előadását használatlan keresnők Szabolcskánál. Csupán valami átlag-költőiség aranyfüstjével szokta bevonni a valószínűt, de ez alól gyors alkotásmódja miatt akárhányszor a legszürkébb prózaiság villan ki. Legegyénibb sajátja valami tiszta, mély dallam, valami pasztellesztilizált kellem, valami józan és bölcs derű. Még jelentéktelen műveiben is többnyire hibátlan az alakító készség s föl-fölcillan egy-egy szép sor.

Válogatott gyűjteménye a háborúval zárul. Tárgyszerinti csoportosítása ügyesen leplezi, hogy pályáján nincs fejlődés. Az anyag kiszemelése, beosztása ötletszerű. Értékes darabok hiányoznak, a vallásos ciklusban viszont még a rostálás után is sok selejt maradt. Az utolsó, vegyes csoport helyett talán jobb volna összeszedni a magyar sorsot sirató verseket.

Szabolcska küldetése az volt, hogy a vele egyivású vidéki magyarságot nem hagyta a lírától végleg elidege-

nedni. Horizonttalan együttérzéssel fejezi ki azt a pusztuló réteget, mely ősz álmai pipafüstjébe burkolózik az ellenséges világ elől. A természet tövistelen vadvirága ő. Sok hervadó szirmában csak azok gyönyörködhetnek zavar-talanul, akik kegyelettel őrzik a préselt ibolyát, melynek illata már csak ábrándjaikban él. Mégis, ha méltányosok akarunk lenni, más nem lehet végső szavunk: Aki a mai nemzedékből végigtallózza e költészet hulló ligetét, rá-rábukkan az avarban egy-egy bokor-aljra, ahonnan felé árad a fiatal teremtőerő örök illata. *Juhász Géza.*

Reymont: Parasztok. (Dante.) Mostanában általánossá lett az a szokás, hogy az új könyveket hatalmas ujság-cikkre harangozzák be, amelyek igen alkalmasak arra, hogy a reklámfortélyaival tisztában levő, válogatott izlésű könyvolvasóban bizalmatlanságot keltsenek az agyondicsért művalódi értékei iránt. *Reymont* nagy regényéről, a *Parasztokról* is több fizetett cikk jelent meg, de ezeknek a cikkeknek, azonkívül, hogy egy nálunk jóformán teljesen ismeretlen író mutattak be a közönségnek, főképen az volt az érdeme, hogy nem túloztak. De nem is túlozhattak, mert ez a regény, amely 1924-ben a Nobel-díj dicsőségét is megszerezte írójának és ezt megelőzően már vagy nyolc európai nyelven is megjelent, csakugyan olyan munka, amely a legfellelzendőbb dícséreteket is viharkepesen állja.

A «Parasztok» 1904 és 1909 között íródott és az orosz uralom alatti lengyel falu életéről szól. Formailag négy részre tagozódik és a Lipce faluban történő eseményeket a föld életével kapcsolatosan mondja el. Az Ősz, a Tél, a Nyár és a Tavasz természeti jelenségei, a föld megmunkálásának szükségzerű folyamatai, a falusi gazda életének ezer gondja, baja, öröme, nemcsak a természetparancsolta törvényességéből követik ezt a sorrendet, hanem az író művészi ökonómiajából oly egységes ágyban hőmpölyögnek egy feszült és részleteiben gazdag történet sodródásával, hogy a közel 1200 oldalon a paraszt életének egyetlen eddig megírt epozávé nőnek.

A regény központjában Boryna és családja áll. Boryna a falu legmódosabb gazdája, vagy harminc holdja van. Özvegy ember, közel jár a hatvanhoz. Idősebb fia, Antek, családjával együtt az apai ház oldalszárnyában lakik; má-

sodik fia a katonaságnál van, Magda lánya a kovács felesége, a legkisebbik, Józsa, még alig mult 10 éves, de már Antek feleségének, Annának segít a gazdaasszonykodásban. Boryna keménykötésű, erőszakos, makacs ember, bárhogy kéri is gyermekeit, hogy ossza fel közöttük a birtokot, nem hajlik a szavukra, mert nem akar öregkori el látásra kerülni hozzájuk. Ennek különben több keserves példáját látni a faluban. Így az öreg, jólelkű Bylica, Antek apósa, aki gyermekeire iratta földjét és inkább hasonlít egy halom gyaluforgácshoz, mint emberhez», vénségére éhezik, nyomorog, sőt végül koldulni is megy, mivel Veronka lánya még a falatot is sajnálja tőle. Augusztinka, a falu pletykája, hasonló helyzetben arra kényszerül, hogy cselédként dolgozzon idegeneknél. Boryna nem akar ilyen vénséget, keményen fogja gyermekeit, és Anteket, meg a feleségét úgy megoldoztatja a birtokon, mintha béresek volnának, de csak három holdról, Anna három holdjáról arathatnak maguknak. E miatt örökös veszekedések dúlják fel a békét és a helyzet apa és fiú között roppant feszült. A kovácsvó, a falu legravaszabb embere, csak szítja ezt a feszültséget, mert arra számít, hogy vagy sikerül a megegyezést létrehozni, vagy odáig mérgesedik a helyzet, hogy az öreg elkergeti a házától Anteket és akkor neki még többre van kilátása a felesége révén.

A háznál és a gazdaság körül, ahol a munkában még Kuba, a béres és Vitek, a felfogadott árva fiú is résztvesz, nem a legjobb rendben folynak a dolgok. Boryna nagyon érzi a feleség segítőkezőnek hiányát és bár már két asszonyt eltemetett, nem idegenkedik a harmadszori nősülés gondolatától. A bíróék rá is beszélnek és különösen özvegy Pacseszné Jagnáját ajánlgatják neki. Jagna a falu legszebb lánya, vagy öt hold föld is jut rá, de Augusztinka azt pletykálja róla, hogy nagyon futkos a legények után. Boryna is hallott erről, de a bíróék kiverik a pletykát a fejéből. Augusztinka azonban azt is tudja, hogy ép Boryna nő fia, Antek, fut leginkább Jagna után s hogy a lány is őt sziveli a legjobban.

Káposztatisztításkor, amikor Borynák házánál sok dolgos kéz gyűlik össze, «csupa született gazdalány», Jagna is ott van. Antek gyalul, Jagna meg úgy nézett rá, mint a szentképre». Az asszony nép pletykál, tréfálkozik, megjelenik Rókus is, a «szent

ember», aki Jézus sírjánál is járt s minden harmadik évben jön Lipcébe, a falu gyerekeit tanítja, megható meséket mond, tanácsokkal szolgál és csendes szavával az orosz uralom ellen dolgozik. Oszlás után Antek Jagna után oson, a sötétben erősen megöleli a derekát és úgy tűnnek el. Jagna pedig? Jagna erősen vonzódik Antekhez, aki az ő szemében sárkány, nem is ember. Még délután, amikor Máté, Antek riválisa, megcsókolja és anyja észrevesz ebből valamit, panaszolva mondja: «mindig úgy van, hogy csak valaki élesen nézzen rá, vagy megszorítsa erősen, hát minden reszket benne, ereje elhagyja s úgy elalél, hogy semmiről sem tud . . . hát akkor miben hibás ő?»

Boryna azonban nem tud a fia és Jagna között kezdődő szerelemről, pálinkát küld a kéréssel a lányhoz és az eljegyzést még halottak napja előtt megtartják, amint szokás, Jankel korcsmájában.

Az eljegyzés éjtszakáján a molnár azt az ujságot hozza a korcsmában mulatozóknak, hogy az uraság eladta a farkasvermeknél az erdő fáját. Ez a hír mindenkit fölizgat, mert ez az erdőréz törvény szerint a falué. Boryna és a bíró hosszasán tárgyalják a sérelmet és azt határozzák, hogy nem fordulnak a bírósághoz, hanem mindnyájan, az egész falu, fejszével, vasvillával akadályozza meg az erdő kivágását.

Az eljegyzés híre gyorsan terjed el a faluban és roppantul leveri Boryna gyermekeit. Különösen Anteket, aki sem enni, sem aludni nem tud kínjában. Teljesen magánkívül van. «A fogait összeszorította, nehogy kiabljon és átkozódjék!» Beszélni akar apjával, de az Jagnához szökik és ott tölti napjait. A paptól kér tanácsot, de az csak a családja iránti kötelességére figyelmezteti. Sógorához megy hát és a kovács megint munkába lép s apja ellen tüzeli Anteket, mert kitudódik, hogy az öreg hat hold földet iratott át Jagnára, ép annyit, amennyit a lány is kap. Közben a két sógor összekülönbözik és a kovács azt kiáltja Anteknek: «Nem annyira a föld fáj neked, hanem Jagna!» . . . Másnap a sógor már arra akarja rábírti Anteket, hogy inkább dicsérje szembe apja házasságát és jószóval, esetleg Jagna segítségével próbálja az öreget megpuhítani. Anteket fölháborítja ez a tanács, mert megérti, hogy a kovács szerint csak színleg kellene lemondania Jagnáról, titokban azonban fogjon vele össze az apja

ellen. Ki is kergeti a sógort a házból. Délután már csak a kovácsné állt be egyedül s most Antekkel együtt várja az apját. Boryna csak szürkületkor jön meg. Gúnyosan kérdi: Összegyűltetek fteletre? És csöndes szavukra nyersen, gorombán felel, megmondja, hogy az «írást» csakugyan megcsinálta és vasárnap lesz az esküvője. Újabb kérdésükre még durvább lesz, hallani sem akar a juss kiadásáról és Antek, izgalmában már övénel fogva rángatja az öregot, Anna sírni kezd, majd legyalázza Jagnát, amire Boryna a menyének támad, de Antek a védelmére kel és keserűségében ő is gyalázza Jagnát. Boryna megüti Anteket, ez az apjára támad, vad verekedés kerekedik, amelynek csak a szomszédok vetnek véget. És másnap Boryna kikergeti házából Anteket és családját.

Az első rész Boryna háromnapos lakodalmával és az öreg Kuba megrendítő halálával végződik. Kuba, a jószágos öreg béres, Jankel pálinkával tüzelt rábeszélésére orvvadászatra adja magát, de pórul jár, mert a vadőr golyót ereszt a lábába. Kuba azért hazasettenkedik véresen is és amíg tudja, titkolja a baját. Amikor már nem bírja el a fájdalmakat, a százéves Ambrust hivatja, aki kórházat javasol, ahol levágnák Kuba lábát, mert csak ezzel lehetne az életét megmenteni. Kuba frtőzik a kórháztól, de aztán szörnyű lelkiharcok után maga végzi el az operációt magán és fejszével vágja le a lábát. És míg fent a házban muzsikázó mellett rágyujtanak az utolsó nőtára, Kuba odarakja lelkét Jézus szent-séges lába elé.

A tél nagy viharokat és nagy szomorúságot hoz. Antekék az Anna hugánál húzódnak meg, az istálló elkerített részében. A tehenüket is eladják, mert Antek, a gazdafi, nem akar munkát vállalni a faluban. A városba készül, de ahogy útra kel, apja szánkója repül el mellette, szeme összevillan Jagna szemével, csak egyetlen rebbenés és Antek lelke elernyed. Most már ott marad a faluban és munkába is áll.

Azonban hiába öli magát a munkába, éjjel sincs nyugta, kóborol a faluban és mindig Jagna képét látja maga előtt. De kerüli s még a templomba se jár, nehogy találkozzanak. Karácsonykor az éjfél misére mégis elmegy, s mint valami belső parancsra, Jagna mellé térdel és suttogva hívja a kazal mögé találkozóra. Szinte észüket vesztve kívánják egymást s bár Boryna gyanút

fog, Jagna gyakran kiszökik Antekhez. Majd egy vasárnap délután a korcsmában oly hosszasan és botrányosan táncolnak, hogy Boryna alig tudja Jagnát kitépni Antek karjaiból. Majdnem verekedésre kerül a dolog megint apa és fiú között. Ám ettől kezdve Boryna szigorúan fogja feleségét, aki Antek utáni vágyában lassankint meggyűlöli az öregot és minden ellenőrzés ellenére is találkozik Antekkel. Az öreg meglesi őket, rájuk gyújtja a kazlat és vasvillával támad rájuk. Jagna az anyjához menekül, Antek meg haza. De a felesége most megharagszik rája és a botrány után, amely különben az egész falut Jagna ellen fordítja, kibékül apósával.

A bíró közvetítése békét teremt Boryna és Jagna között, de az öreg, aki eddig a szétől is óvta a feleségét, ezentúl úgy megdolgoztatja, mintha cselédje volna.

Anteket igen elkeseríti, hogy Jagna visszatért az öreghez, de mérgét az uraságra önti, mivel egész télen át izgalmasan tárgyalják az erdő kivágásának dolgát. Mire aztán hire jön, hogy csakugyan írtják az erdőt, félreveri a harangokat s az egész falu férfinépe fejszére kap, elkergeti a munkásokat, harcba bocsátkozik az uradalmi cselédséggel, hatalmas csata folyik, amelyben az óriási erejű csősz halálosan megsebesíti az öreg Borynát. Antek, aki apja segítségére sietett, nem tudta ezt megakadályozni, de aztán szétzúzza a csősz fejét.

A csata után Boryna hónapokig fekszik s eszmélete csak időnkint tér vissza. A falu férfinépet a csendőrök elviszik, Anna meg, nehogy a kovácsék megelőzzék, rögtön visszaköltözik apósa házába és kezébe veszi a gazdaság vezetését.

Igy köszönt be a tavasz. A föld munkára, magra vár, férfikar meg alig van. A nyomorúság nő. Anna is alig győzi a nagy gazdaságot, amelyben Jagna most már alig segít. Boryna tehetetlenül fekszik. Egy alkalommal, amikor magához tér, elárulja Annának, hogy pénzt a kamrában lévő gabonáshordókban rejtegeti, vegye azt magához.

A föld legnagyobb része megműveletlenül marad, ha Rókus be nem járná a szomszédos falvakat, ahonnan önkéntes segítséget hoz. Pár héttel később a lipceieket is hazabocsájtják a börtönből, csak Antek marad továbbra is a fogságban. Jagnára a bíró veti ki hálóját, egyszer leitatja s az egész falu

ott találja őket az erdőszélen. Az asszonyok kifűstölést emlegetnek és Jagna feje fölő véresen gyűlnek a felhők.

Hosszas szenvedés után Boryna is meghal. Anna rögtön kikergeti Jagnát a házból és amíg Antek haza nem jön, a birtokot sem engedi fölőszteni. Rókus közvetítésével a Boryna után maradt pénzből biztosítékot tesz le uráért és kiszabadítja. Jagna új szerelembe esik. A kántor papnövendék fiába szeret, pedig a legények is újra forgolódní kezdenek körülötte.

Közben kiderül, hogy a bíró eliskasztotta a falu közpénzeit. A kántorné, aki fia elcsábítása miatt elkeseredett dühöt érez Jagna iránt, elhítheti a faluval, hogy a bíró Jagnára költötte a pénzt. Az asszonyok véresre verik Jagnát, trágárság szekérre kötik és kivitetik a faluból.

Ez a rövid kivonat még halványan sem tudja visszaadni a regény bőcselekményű és nagyfeszültségű meséjét, amely flauberti mintára mozaikszerűen összerakva, csodálatos egyöntetűséggel teremti elénk a falu népének különböző egyéniségeit. Minden ember olyan eleven életet él ebben a könyvben, hogy amikor a regény olvasását befejeztük, úgy tetszik, mintha magunk is éveket töltöttünk volna Lipcében és személyünk is részese lett volna azoknak az eseményeknek, amelyeket az író csodálatos művészet zökkenő nélküli egységgé kovácsolt hatalmas művében.

Tudott dolog, hogy művész csak olyan alakokat kelthet életre, amelyeknek felette áll. Magánál különböz csak a hibáinál, emberi gyöngeségeinél félközhet, (mint ahogy Tolsztoj Napoleonja is csak akkor válik hűsből és vérből való emberré, amikor mosdani látjuk). Reymont mind a témának, mind a regény alakjainak annyira felette áll, hogy tökéletes objektivitással, minden részrehajlás nélkül rajzolhatta meg regénye valamennyi alakját. Ebben a regényben mindenkire egyformán süt a nap és mindenki emberi hibáinak megfelelő árnyékokat vet. Az író senkit túl nem méretez, senkit ki nem emel környezetéből, hogy ezáltal közelebb hozhassa szemünkhöz. Nem szakítja meg sehol az összefüggő szálakat, amelyek a cselekmény epizódjait a falu egyetemese életéhez fűzik. Az őszi esőnek, a tél viharainak, a nyár szárazságának épen olyan jelentősége van a falu egyetemessége szempontjából, mint Boryna lakodalmának, Antek és Jagna

bűnös szerelmének, Rókus szerepének, vagy a vallási szertartások bármelyikének, mert minden falubelit fizikai, illetőleg lelki élete szempontjából egyformán érdekelnek. A nép életének érdeklődése a föld, a szerelem és a templom között oszlik meg, hiszen az első a megélhetést, a második a gyönyörűséget, a harmadik pedig a lelki megnyugvást szolgálja és ez elegendő arra, hogy egész életét betöltse. De minden ember más-más viszonyban van mind a hárommal, és amint megismerkedünk e viszonyokkal, az egyes emberek személyi tulajdonságaival, a szenvedélyeivel, valóságos hűsből és vérből való alakok kelnek életre a regény lapjai közül.

A regény feszültsége, amely a föld birtoklása körüli harccal kezdődik apa és fiú között, Jagna alakjának bevonulásával nyeri el teljes erejét. A mellékmozgások azonban, így a falunak az erdőért vívott harca, amely párhuzamosan folyik a Jagna lidérctűzként libegő alakja körüli villongásokkal, nemcsak a regény menetét biztosítják, hanem a feszültségbe is új elemeket dobnak és a regény legutolsó oldaláig újabb és újabb lángokra lobbantják és szerencsésen kiegyensúlyozzák azokat az oldalakat, amelyeket széles természeti leírások, vagy etnográfiai hűségű ünnepi szertartások töltenek meg és az átlagolvasó szempontjából talán kevesebb érdeklődésre tarthatnak számot.

A «Parasztok» figuráit, ezeket a nehezen hozzáférhető lelkeket, mindig jól előkészített és jellemző szituációkban látjuk meg és már néhány elejtett szavukból is megértjük gondolataikat, szándékaikat. Jagna és Antek alakja a legkomplikáltabb. De közöttük sem hangzanak el hosszú, forró szerelmi vallomások, csak az erő, a szenvedély szavai robbannak ki belőlük és már első találkozásuknál megérezzük a szerelem leküzdhetetlen hatalmát, amely ellen hiába harcolnak mind a ketten. Mert Jagna alapjában jó, egyeneslelkű és őszinte, de rabja szenvedélyének, amely csíthathatatlannul viszi végzeté felé. A többiek: Anna önfeláldozó alakja, Ágota, a koldusasszony, Kuba, Augusztina, Rókus, a Pacsész-család, a pap, Bylica, Vitek, Józsa és valamennyien, hervadhatatlan alakjai egy olyan író örök művészetének, akivel a magyar olvasóközönség, sajnos, csak igen későn ismerkedhetett meg.

Maithényi György.

Hegedüs Loránt: Uj világ felé. Politikai utazás a jövőbe. (Budapest, é. n. Légrády-kiadás.) Hegedüs Loránt e könyvének is azt a címet adhatta volna, mint annak, amely a Magyar Tudományos Akadémia díját nyerte meg: *Harc a magyar igazságért.* Ez a kötete ugyan inkább guerillaharcok egybefoglalása, mint rendszeres és szigorú következtetésszerű hadjárat, de a cél e látszólag szétszétű s különféle irányokba induló cikkgyűjteményben is mindig egy és örökös: a magyar sors megjavítása, helyünk biztosítása a nap alatt.

Sajátságos kettősségekből tevődik össze Hegedüs Loránt írói arculata. Az elsőt maga is megfogalmazta könyvében, amikor ezt mondja: «Vagyok fanatikus optimista a ránkborult szörnyű magányos magyar éjtszakában... vagyok keserű pesszimista a hivalgó dárídók sorozatában». (158. l.) Ezt a párhuzamosságot folytathatjuk is. Kétségtelenül nagy és víziókat teremtő fantáziája együtt él a gazdasági élet legfrissebb számszerűségével. Együtt álmodja jövő századok regényét Európa pénzügyi helyzetével. Szilárd hittel hirdeti, hogy Amerikáé a jövő, a csonkult magyarság sorsának egyetlen megváltó útja Amerika felé vezet, de ugyanakkor nem rezignációval, hanem a nagy kincset elvesztő ember hangján jajdul fel a milói Venus szobra előtt: «Amerika elnyeli a szép élvezetét». (67. l.) Az emberiség életútjának elgondolásában a darwinizmus híve s az angol-szász országokban ismeri fel a létküzdelem győzteseit, de hisz az eljövendő nagy pünkösdben, mely népeket melegít össze a kettős nyelvek tűzében. Nem, mint eddig, országok, hanem kontinensek egyensúlyát fogja létrehozni a keresztény gondolat, mondja, másutt meggyőző bennünket arról, hogy az Európai Egyesült-Államok nem jöhetnek létre.

Következetlenség? A lélek imbolygó tánca a valóság vékony kötelén? Lehet, hogy mind a kettő, de mindenképp előtt ez a magyar tragédia egyik oldala. Önnön sorsunk szorító korlátai, ha nem akarjuk életünket veszni hagyni, ellenkező utakra kényszerítenek, mint amelyeken Európá vagy az egész világ jár. Az egész világ szinte az unisono egyhangúságával trombitálja fülünkbe a békeakarást, az egyensúlyt, a nyugalmat, a kibékülést. Be is lépünk népszövetségbe, aláírunk békeokmányokat meggyőződéssel, hittel és bizalommal s más pillanatainkban ijedten esz-

mélünk egy-egy rejtett gondolatunkra, mely sokszor fantasztikus nemzetszövetségekre néz s már csak egy újra eljövő világfelfordulás mindent megoldó viharában tud remélni. Nem hiába érzi magát Hegedüs Loránt lelki rokonságban a tragikus magyarság költőjével, Ady Endrével. Ma is nehéz embernek lenni és magyarnak.

Cikkgyűjteményének fájó aktualitása, kül- és belpolitikai elvein, az író lélekküzdelmek poklán átment egyéniségén túl e tragikus magyar kettősség viaskodása érdekel itt bennünket. Mai politikai életünket kritizáló közbevetéseinek helyeslése vagy nem helyeslése már a politikusokra tartozik.

Kerecsényi Dezső.

Uj verseskönyvek. Kerecsényi Gabriella: Összetört ország lánya. Érzésekben gazdag asszonyi lélek mutatkozik be ebben a kötetben. Gyász, özvegyi könny, gyermekhez simuló szó, honleányi bánat, szerelmi vívódás, sokrétű lelkének minden élménye forrva szalad a tolla alá és formában, mondanivalóban egyaránt változón áll össze verssé. Nem ura teljesen sem önmagának, sem a versírás mesterségbeli részének, de élvezhető versei, jól sikerült strófái vannak, amelyekben leginkább érzéseinek színeiben gazdag skálája fog meg. Bőbeszédűsége még gyakran ismétlődő salakos szavakat görget (sátáni, titán, kiút!) és gyakran fül bombasztokba. De vannak ösztönösen támadt, teljesen sajátos ízü versei is (Labdajáték), amelyek biztató fejlődést ígérnek.

Fuchs Jenő: Valakinek, aki most indul. Igen fiatal debreceni fiú írhatta ezeket a verseket. Az egész füzet mindössze két ívre terjed és utolsó oldalain még két kis elbeszélés is helyet kapott. Nem válik a füzetke ártalmára az sem, hogy báró Hatvány Lajosnak dedikálta és nem rontanak rajta a kezdetlegességek, az elírások sem. Mert a versek pulzusa a fiatalság lázát lükteti és a fiatal poétának van hite és hitetni is tud. A hangján megérzik, hogy szívűge, amit ír.

Molnár Sándor: Erdély országútján. Erdélyi költő. A könyv híradása szerint ez a negyedik verskötete. Arcképét is megismerhetjük belőle: értelmes homlok, kissé magabizó, komoly vonások, oroszos ing a kabát alatt. Legtöbb versét Petroszényiből keltezi. Hogy milyenek? Nagyobbrészt prózává laposodó bőbeszédűség minden verse, amely egyaránt távol áll Bar-

talis János primér primitivizmusától és a kötött vers klasszikus szépségeitől. Mondanivalója mindenkor téma lehetne költő kezében, nála azonban egyoldalú, hétköznapi beszélgetéssé silányul és úntat. Seholy egy lüktető szó, egy költői kép. Nincs mélysége és nincs szárnyalása. Langyos és sivár. De erdélyi költő. Én azonban, hogy könyvét alapos forgatás után letettem, nem éreztem, hogy költővel voltam együtt.

Gruber Vilmos: Állok a viharban. Gruber úr Botond unokájának mondja magát és verseket ír Kaposvárott. Bár roppant szép szavakat tud címül kitalálni, a költészet fellegvárának kapuját bizony nem tudja betörni. Mert gyöngye buzogányával a szép címek alá odairja az összes közkeletű hazafias frázisokat és vezércikkszólásokat, miután előbb népdalsámfára húzta őket. Például azt írja Gruber úr: Édes anyám tudja hej mit? Jó kedvem van a mindenit. Besoroztak katonának, Kellek én már a hazának!... Másik versében meg ezt: Álmodtam a férfikorról mesebeli szépet, S odajutva megtudtam most, mily nehéz az élet... Nagy részvételt olvastam Gruber úr verseit, mert ezek után arra gondoltam: mi lesz akkor, ha megtudja, hogy a költészet milyen nehéz? De aztán megvizasztalódtam, mert remélem, hogy ezt nem tudja meg soha.

Galyasi Miklós: Fut a lidérc. Bizonyos, hogy nem minden húsz éves fiú modern, de hogy valaki ennyire ósdi poézist hozzon felszínre ma, mint Galyasi Miklós, az igazán csodaszamba mehet. Valamikor a Makai Emil és Farkas Imre közötti időben járta az a trubaduros sallangokkal cifrázott verselgetés, amelynek levendulaillata ebből a Szegeden nyomott kis füzetből kiárad. Sok pont, sok gondolatjel, nagybetűk, hazug romantika, ezerszer és sokkal jobban megverselt motívumok: enniből áll az egész füzet. Korai elmúlásra szánt teteme fölé csak egy

kérdőjelet teszünk. Mirevaló volt ki nyomtatni?

Bódás János: Jegenyék alatt. Jól verselt versek, tiszta képek, világos mondanivaló, határozottság, amelynek nincsenek problémái, nincsenek kételyei: ezek jellemzik Bódás János verskötetét. Isten, lét, haza, szerelem, tökéletes egyensúlyban ringanak a költő lelkének mérlegében és mondanivalója róluk nemes szavakkal vert nemes formákba öltözik. Újat nem hoz, de frissesége, becsületes törekvése, tisztelgetésméltó. Űde természeti képeit (Tavaszi mező, Gesztenyefa-ág, Őszinte téli fák) örömmel olvastuk. Magyar lélek izes-zamatos ereje árad el a kötetben.

Székely László: A szirtnek álma van. Szombathelyi költő mutatkozik be ebben a félézszt versben. Új költő, fiatal ember, a kötött forma, a világos kifejezések híve. Sok versében rapszódikus erő harsog, de túlságosan részletező, szinte magyarázó és ezért nyúlik is el minden verse. Zengésükért szereti a szavakat, kerekded kifejezésükért a strófákat. Lendületét, amellyel a verset megindítja, közben-közben megismétli és nem veszi észre, hogy az ismétléseknél földet ér. Ezért érezzük olvasás közben minduntalan, hogy kevesebb több lett volna.

Zsikó Gyula: Szavak, szavak, szép szavak. (Nemzedékek kiadása, Pécs.) A cím meglehetősen találó, csak éppen a «szép» jelzőről lehetne vitatkozni. Sok, sok jószándékkal összehalmozott szóval keresi a mondanivaló erejét-velejét. Bőbeszédűen erőlködik, önkínzó gyötrődéssel vajudik, de csak a fiatalsága nagyotakarásáról ad számot. Közben itt-ott átvett ízek is érződnek versein (Rogyott a lábam és rogyott a térdem, Állok a vártán, Erős vállakért kiáltok, Uram). Általában: a fiatalság hibáit nem ellensúlyozza egyetlen versében sem olyan erényekkel és tulajdonságokkal, amelyek igazi költőre vallának. *Majthényi György.*